

IZAZOVI SUVREMENE NASTAVE

DANI DRUKČIJE ŠKOLE – DANI ŠKOLE ZA ŽIVOT

U doba „beskrajnosti“ izvora znanja i vladavine informacijsko-komunikacijskih tehnologija škola je ostala na postavkama pretprošloga stoljeća: razredni predmetno-satni sustav, temeljen na tradicionalnoj, frontalnoj, dominantno predavačkoj nastavi, ograničenoj nastavnim programom, jasno odijeljenih predmeta, cjelina i nastavnih jedinica sa strogo zadanom reprodukcijom sadržaja koje će učenici vrlo brzo zaboraviti, ako ih i uspiju nabubati za ocjenu. Sve to navodi na pitanje: komu više treba takva škola i nastava?

Ako čovjek želi nastaviti živjeti, treba na drukčiji način razmišljati.
(Albert Einstein)

O davno su škola i nastava postali pojmovi koji ne potiču pozitivne asocijacije, kako onima koji su „uključeni“, tako niti onima koji ih se samo sjećaju. Evidentno, zadani temelji iz prošlih vremena izgubili su vezu s potrebama života, a to ne mogu nadomjestiti niti brojni pozitivni primjeri, čudesne ideje pa ni genijalni i predani pojedinci koji učiteljski poziv doživljavaju kao svoju svrhu i poslanje.

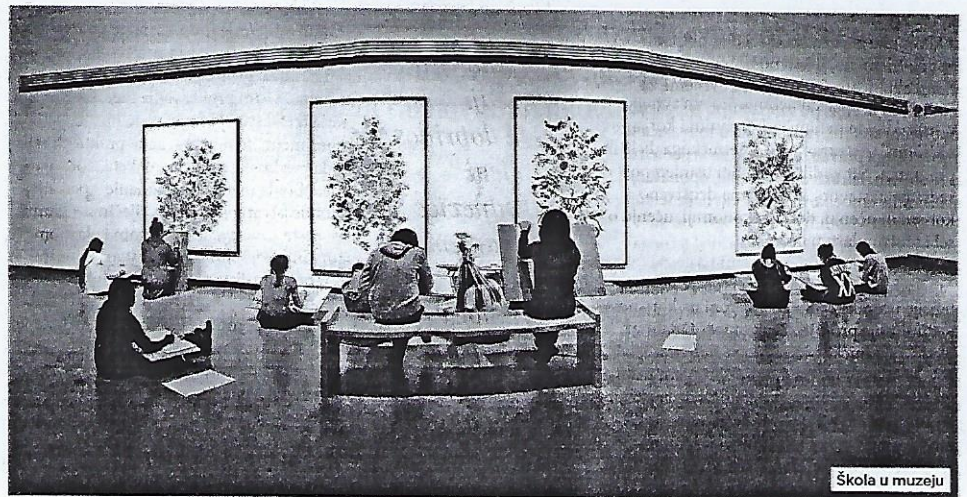
ŠKOLA ZAPREKA NAPRETKU

Tako je u doba „beskrajnosti“ izvora znanja i vladavine informacijsko-komunikacijskih tehnologija (IKT), škola ostala na postavkama pretprošloga stoljeća: razredni predmetno-satni sustav, temeljen na tradicionalnoj, frontalnoj, dominantno predavačkoj nastavi (s još postojećim diktiranjem te čestim prepisivanjem PPT), ograničenoj nastavnim programom, jasno odijeljenih predmeta, cjelina i nastavnih jedinica sa strogo zadanom reprodukcijom sadržaja (za učenike, počesto, samo besmislenih informacija) koje će vrlo brzo zaboraviti, ako ih i uspiju nabubati za ocjenu.

Sve to navodi na pitanje: komu više treba takva škola i nastava? Pomišljamo li kako se učenici u školi osjećaju, kakav doprinos dajemo bogaćenju njihove osobnosti, kako i koliko ih pripremamo za stvarni život te kakvu budućnost gradimo?

O davno je jasno da je najvažniji oblik bogatstva i kapitala nekoga društva, ljudski kapital – ukupnost svega što građani zemlje znaju i mogu raditi. Logično, to bi se bogatstvo trebalo stvarati i umnožavati kroz školstvo, prosvjedičivanjem kao osposobljavanjem za ispunjen i tolerantan suživot u budućnosti. Po tome, školstvo jest i mora biti temeljna dragocjenost društva. Nažalost, škola se udaljila od potreba realnoga života pa, zapravo, stvara zapreku napretku. Upravo dominacija tradicionalne, predavačke nastave s reproduktivnim učenjem, kao ključnim nedostatkom škole, isključuje stjecanje vještina potrebnih za ispunjen život u budućnosti.

U svakom smislu, u eri trenutne dostupnosti informacija i svijetu koji pokreću inovacije, otvoren duh i radoznalost, kao ključevi za budućnost ostaju: dobro razvijen um, strast za znanjem i učenjem te sposobnost upotrebe znanja i pronosjenje vrijednota. Istodobno, jača

NAPISALA
Katica Molnar, pedagoginja
Srednja škola Isidora
Kršnjavoga, Našice

potreba za razvijenom emocionalnom inteligencijom, pomaganjem, suradnjom i uvažavanjem različitosti. U svakom smislu, na cijeni su kritičko mišljenje i sposobnost rješavanja problema, timski rad, spretnost i prilagodljivost, inicijativa i poduzetništvo, učinkovita usmena i pisana konverzacija, analiza i rad s podacima, kao i znatiželja i mašta.

No, priznajmo, koliko je sve ovo u školi stvarno prisutno?

POLAZIŠTA ZA UNOŠENJE PROMJENA

Čini se da je potpuno jasno kako je stari model „stani i drži predavanje“ – mrtav. Tko ostaje na predavanju i bubanju, bit će sve više neúčinkoviti i štetan za razvoj pojedinca i društva. Ako ne pojačamo ulaganja u *nove metode* obrazovanja i učenja, ne možemo postići potrebna obrazovna dostignuća i životno važne kompetencije. (Jensen)

Stoga, težeći poboljšanju, svaki je pokušaj promjene tradicionalne nastave dobrodošao. Budući da treba polaziti baš od približavanja potrebama realnoga života, to podrazumijeva promjenu pristupa odgojno-obrazovnom procesu uključivanjem obilježja suvremene nastave. Prije svega, novi pristup polazi od promijenjene uloge nastavnika, promjene metoda rada te komunikacije. Nastavnik, kao organizator, motivator, pokretač, gubi ulogu „prenositelja znanja“, a zadatak mu je da *stvara situacije učenja*, okupljanjem učenika da zajedno rade i rastu, u školi koja će

osposobljavati za kvalitetniji život i osiguranje prosperiteta za sve.

Suvremena nastava vođena je jasnom svrhom/ishodima te uključuje učenje primjerenom mozgu (izbor, važno, zanimljivo, ugodno ozračje s puno smijeha i razgovora, potičuće, aktivno – učenje čineći, šaroliko – multisenzorno i različitih stilova). Uključuje usmjerenost na učenika i njegove potrebe, partnerski odnos, metode koje potiču stvaralaštvo i maštu, otvorenost prema problemskim situacijama iz realnoga života, postavljanje pitanja – sumnju i kritičnost, korelaciju s drugim područjima znanosti i ljudske djelatnosti, učenje učenja, uz jačanje individualnosti i samopouzdanja doživljajem uspjeha i stjecanjem važnih kompetencija. S obzirom na to da će socijalne vještine biti temelj svih vještina i svake vrste posla, promjena nastave podrazumijeva dominaciju suradničkog učenja, koje poboljšava i komunikativnost, organizacijske sposobnosti, empatiju i uvažavanje različitosti.

Isto tako, svaka namjera unošenja promjena, treba imati na umu da je uz motivaciju, kao pretpostavku učenja, prijeko potreban i osjećaj sigurnosti i zajedništva. Činjenica je da učenici osjete očekivanje nastavnika od njih (onaj iracionalni, nesvjesni fluid: ja vas cijenim, ovdje sam zbog vas, mi to možemo), kao i to da je učenje efikasnije ako učeniku osvjestimo željeni ishod – vrijednost rada, u svrhovitoj aktivnosti, pokazivanjem postizanja zadanoga, a sve uz slavljenje učenja kao sportske pobjede. (Jensen)

Imajući sve to na umu u promišljanju modela i organizacije „dručkije nastave“, pridodati ćemo tomu da takva škola i nastava u njoj ostanu zabilježeni u dugotrajnom sjećanju svakoga učenika. Osim toga, prezentiranje uradaka javnosti i društvenoj sredini, afirmira ugled škole, a strukovnim školama to može biti izvrsna promidžba potencijalnim, budućim učenicima.

KAKO OBOGATITI SVAKODNEVICU?

Imajući na umu smjer promjena odgojno-obrazovnog procesa u zadanim uvjetima, iznosim neka promišljanja i mogućnosti obogaćivanja tradicionalne nastave.

Kada? Ako se odlučimo za realizaciju „dručkije nastave“, trebamo odrediti vrijeme njezina trajanja te što, kako i koliko možemo i želimo mijenjati. Na početku određujemo hoće li to biti dan/tjedan otvorene, kreativne, projektne, timske, životne, nastave u prirodi ili nešto drugo, budući da to usmjerava sva daljnja promišljanja znatnijih otklona od uobičajenog i svakodnevnog.

Gdje, u kojem obliku? Ovisno o modelu, rad može biti u raznim školskim prostorima (okolišu, radionicama, praktikumima), ali i izvan škole (OPG, muzej, park, ribnjak, planina...). Moguće je da vodne teme budu u većoj dvorani spajanjem razreda, a dalje prilagodbom temi – godištu, s odvojenim grupama, kao timska nastava (potpuno zajednički i koordinirani rad više nastavnika), kao slagalica raznih područja umjetnosti, kao spoj grupa koja istražuje neki životni problem iz više perspektiva objedinjavanjem svrhe više predmeta nekim „upotrebnim i korisnim načinom“ te stvaranjem umjetničkoga djela ili programa. Nit vodilja treba biti usmjerenost sadržaja nastavnoga programa društveno korisnom učenju, dobroj ekonomiji, učenju o sebi te stvaralaštvu učenika.

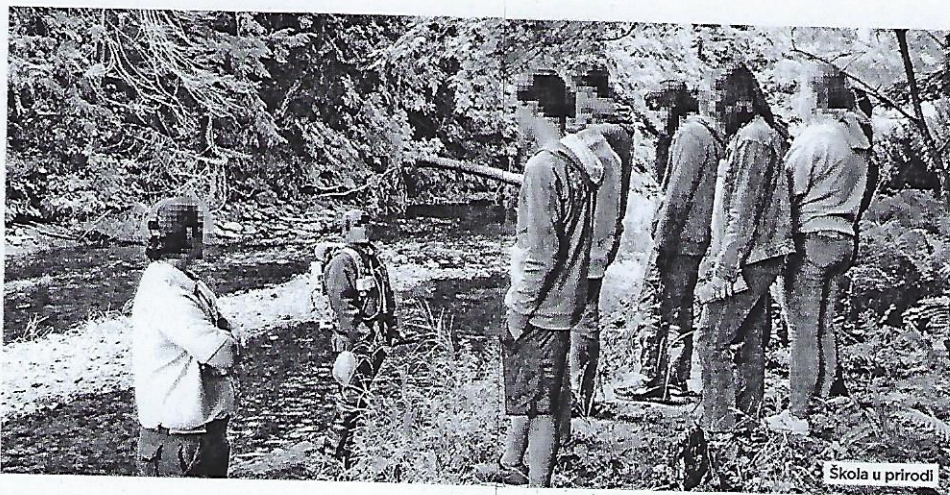
Što možemo činiti da zadani nastavni sadržaji budu više životni, da potiču važne kompetencije učenika i budu usmjereni na korisnost i animiranje promjena zajednice? Odabrani okviri zajedničkog rada mogu sadržavati:

1. rješavanje problema promicanjem rezultata projekta kojim se provodila aktivnost, akcija, tražilo idejno rješenje životnoga problema (društvenoga, zdravstvenoga, ekološkoga, ekonomskoga, prometnoga, ponude kulturnih sadržaja, provođenja slobodnoga vremena mladih), ili tražilo rješenja eksperimentalnim dokazom te stvaralo praktični uradak opredmećivanjem kreativne ideje

2. kulturno-umjetničko stvaralaštvo osmišljavanjem programa, dramske predstave, animiranoga ili kratkoga filma, glazbenoga, plesnoga programa, revije...

3. učenje izražavanja govorom i pisanjem.

Pisani oblici mogu biti u svrhu učenja kreativnog pisanja ili kao „praktičan tekst“: vodič, brošura, prospekt, reklama, zbirka recepata, monografija, rječnik lokalizama, novine, razredni list, dnevnik praćenja prirode/društva,

Škola u prirodi

Promjena lica škole, makar i u kratkom razdoblju može stvoriti novo iskustvo koje će mijenjati učenikov doživljaj. Svaki doprinos svakodnevice dodavanjem obilježja prirodnoga učenja, pokreće ugodne emocija te dobiva iznimnu vrijednost zbog učenikov kvalitativnijeg poimanje sebe i života

■■■■■■

tva, vijest, intervju, prilog za novine / mrežnu stranicu.

Izražavanje riječima – javni govor ili reprodukcija umjetničkih tekstova, vođenje intervjua, debata za – protiv ili kroz učinkoviti oblik plus-minus-zanimljivo, kao prvi jednostavan alat De Bonova tečaja razmišljanja u kojem se problemska situacija / teza razmatra sa stajališta „pozitivno – negativno“ te, najvažnije, „što u tome može biti zanimljivo“.

Kako? – metode rada. Jasno je da bogatstvo sadržaja podrazumijeva mnoštvo i raznolikost načina rada u grupi, paru, individualno te frontalno. Osim proučavanja literature/izvora – rada na tekstu i pisanja, tu su i istraživanje, eksperiment, demonstracija te praktičan rad: izrada predmeta, modela, maketa, konstruiranje; obrada metala, tla, kuhanje – pečenje, kreiranje, stvaranje: pisano, riječima + gluma, likovno te izražavanje pokretom i glazbom; računalni programi i stvaralaštvo; simuliranje, igra, osmišljavanje medijski raznovrsnih programa i sl.

Polazišno, pomoćne tehnike za istraživanje ili razradu i konkretiziranje ideje mogu biti: SWOT analiza, izrada grozdova za kreativnost, kao i drvo budućnosti za teme koje istražuju i posljedice djelovanja.

PREDSTAVLJANJE URADAKA

Ne zanemarujući važnost povratne informacije kao potvrde smisla rada i kroz refleksiju (što smo naučili / kako se osjećali) te evaluaciju sa samoprocjenom, kao elementima suvremene nastave, uz naknadnu analizu cjelokupnoga rada (s procjenom pozitivnoga i onoga što bismo poboljšali), ipak je nešto još važnije na kraju svake svrhovite stvaralačke ili istraživačke aktivnosti: bez obzira na to hoće li uradci biti predstavljeni javnosti ili ne, za učenike smisao radu daje prikladno pokazivanje tijeka rada, rezultata stvaranja i novih spoznaja ili rješenja i to izložbom te izvedbom/demonstracijom najrazličitijih sadržaja.

Izložba svih oblika pisanih te likovnih radova i rješenja u prenošenju ideja: strip, karikatura, shema, hodogram i vizualni prikaz (grafički organizator, mentalna mapa, grozd, drvo budućnosti) te vrlo praktičnog postera koji privlačno, pregledno i informativno predstavlja tijek i sadržaj provedene aktivnosti, projekta, radionice, timskog rada, s postignutim rezultatima i spoznajama.

Izložba praktičnih uradaka u svim „materijalnim oblicima“ (likovni uradci, svi predmeti korisni, ukrasni, iz povijesne i etnografske baštine, nacionalni suveniri, odjevni predmeti, jela, i sl.).

Izložba fotografija: inicijativa i akcija (ekološke, humanitarne, zdravstvene kampanje, uljepšavanja okoliša), kreativnih praktičnih predmeta, modela, prehrambenih proizvoda, postava stola, frizura, soboslikarskih tehnika, bravarskih radova i svega što može ostati zabilježeno fotografijom.

Izvedba i demonstracija: audio i videozapisa, radijskih emisija i TV priloga; debate, pjesme, dramske ili plesne točke, narodnih običaja i stvaralaštva te programa koji objedinjuju umjetničko stvaralaštvo i praktične vještine učenika raznih zanimanja (revija frizura, odjeće, šminke, nakita, scenografije, svjetlosni i zvučni efekti i sl.).

PRIRODNO UČENJE

Promjena lica škole, makar i u kratkom razdoblju, može stvoriti novo iskustvo koje će mijenjati učenikov doživljaj. Svaki doprinos promjeni svakodnevice dodavanjem obilježja prirodnog učenja pokreće ugodne emocija te dobiva iznimnu vrijednost zbog učenikova kvalitativnijeg poimanja sebe i života. No, imajmo na umu, nikakve nove tehnologije ne mogu umanjiti nepobitno značenje ljudskog odnosa i rada rukom (svih djelatnosti i aktivnosti kojih nema bez „konkretnog rada“).

Stvaranje situacija učenja u kojima dominira svrhovita učenička aktivnost, s jasnom i vidljivom povratnom informacijom koja potvrđuje vrijednost osobnoga angažmana, pomaže nastanku nove, produktivne klime, uz više zadovoljstva i doživljaj uspjeha, i učenika i nastavnika.

U svakom slučaju, čak ni „diskutabilni“ zadani nastavni sadržaji ne mogu biti opravdanje za nemijenjanje nastave i netraganje za smislom. Uvijek postoji mogućnost aktualizacije sadržaja i promjena načina rada.

Unatoč tromosti sustava, neumitnost nujevite promjene svijeta obvezuje svakoga pojedinca jer je upravo on pokretač i treba činiti u zadanom, uvijek bolje. Iznimno značenje ima svjesnost dragocjenosti i najmanjeg pokušaja, a najvažnije je usuditi se, sa stavom da nema griješenja jer je sve učenje, a promjena godi. Učinimo prvi korak, iz toga će, uvijek, proizići mnogo dobrog za sve.

„Uspjeh nije konačan, neuspjeh nije fatalan: ono što se računa jest hrabrost da se dalje nastavi.“ (Winston Churchill)

Škola na drukčiji način u planinama